

DOI: 10.15407/kraieznavstvo2024.02.029

УДК 94(477.46)''1954''(045)

Василь Мельниченко (м. Черкаси)

кандидат історичних наук, професор,

Заслужений працівник культури України

E-mail: crk_krz@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5720-4229>

Утворення та розвиток Черкаської області. Край у добу творення незалежної України

У статті розкриваються економічні та суспільно-політичні передумови та обґрунтування доцільності утворення у 1954 році Черкаської області. Робиться короткий історичний екскурс адміністративно-територіального устрою території, що увійшла до новоутвореної області. Дається її загальна характеристика на той час та аналізуються особливості економічного та соціально-культурного розвитку. Відзначаються як позитивні зрушення, так і породжені командно-адміністративною системою негативні явища.

Висвітлюється життя краю в умовах процесу демократизації суспільного життя другої половини 1980-х рр. та на початку 1990-х рр., роль у цьому патріотичних сил. Зазначається, що після проголошення незалежності України на Черкащині набули незворотного характеру процеси формування національної свідомості та оновлення духовного життя. Зусилля спрямовувалися на утвердження нових, заснованих на економічному інтересі і діловій ініціативі форм господарювання. Будуючи нову Україну і виступаючи проти корупції та на підтримку євроінтеграції, Черкащина пройшла дві Революції – Помаранчеву і Гідності.

Показується мужність і героїзм черкащан, які захищають свободу і незалежність України у російсько-українській війні у лавах Збройних сил України. Черкащани живуть і працюють з непохитною вірою у перемогу над і роблять для цього усе можливе.

Ключові слова: Черкаська область, адміністративно-територіальний поділ, незалежність, історико-культурна спадщина, соціально-економічний розвиток.

Vasyl Melnychenko (Cherkasy)

candidate of historical sciences, professor,

Honored Worker of Culture of Ukraine

E-mail: crk_krz@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5720-4229>

Formation and development of Cherkasy region. Land in the days of creation of independent Ukraine

The article reveals the economic and socio-political prerequisites and rationale for the feasibility of the formation of the Cherkasy region in 1954. A short historical tour of the administrative-territorial organization of the territory included in the newly formed region is made. Its general characteristics at that time are given and the features of economic and socio-cultural development are analyzed. Both positive changes and negative phenomena generated by the command-administrative system are noted.

The life of the region in the conditions of the process of democratization of social life in the second half of the 1980s and the beginning of the 1990s is highlighted, as well as the role of patriotic forces in this. It is noted that after the declaration of independence of Ukraine in Cherkasy Oblast, the processes of formation of national consciousness and renewal of spiritual life became

irreversible. Efforts were directed to the approval of new forms of management based on economic interest and business initiative. While building a new Ukraine and speaking out against corruption and in support of European integration, Cherkasy underwent two revolutions – the Orange Revolution and the Revolution of Dignity.

Courage and heroism of Cherkasy residents who defend the freedom and independence of Ukraine in the Russian-Ukrainian war in the ranks of the Armed Forces of Ukraine are shown. Cherkasy residents live and work with an unshakable belief in victory over and do everything possible for this.

Key words: *Cherkasy region, administrative-territorial division, independence, historical and cultural heritage, socio-economic development.*

7 січня вже далекого 1954 року була утворена Черкаська область, яка від цієї дати й веде свій відлік як складова частина Української держави. Утворення нової області стало не тільки результатом економічної доцільності, а й визнанням економічної та культурної значимості регіону.

Сьогодні поняття «Черкаська область», «Черкащина» вживаються не тільки у географічній площині, а й окреслюють ту частину центральної України, де складалося етнічне ядро українства, на основі національного самоусвідомлення визрівали ідеї української державності. Черкаська область відома своїм славним минулим, талановитими людьми, родючими ґрунтами, корисними копалинами і значним економічним потенціалом.

До 1954 року – часу утворення області, територія краю входила до складу районів переважно Київської, а також Полтавської, Кіровоградської та Вінницької областей. У 1920-х роках – це частина колишніх Шевченківської (до 1927 року – Черкаської), Уманської та Золотоніської округ, а ще раніше – повітів Київської та Полтавської губерній. У часи Української козацької держави середини XVII ст. землі сучасної Черкащини відповідно до тогочасного адміністративно-територіального поділу перебували у складі Чигиринського, Черкаського, Уманського, Корсунського, Канівського, Кропивнянського, Лисянського, Іркліївського, а також частково – Білоцерківського та Переяславського полків.

Згідно із законом Української Народної Республіки від 6 березня 1918 року повіти й губернії мали бути скасовані, а натомість в Україні передбачалось утворити 32 адміністративно-територіальні одиниці – землі, у тому числі і земля під назвою «Черкащина» з центром у місті Черкаси. Однак, цей закон з відомих причин не був реалізований¹.

Ідея утворення нової області у складі Української РСР на офіційному рівні вперше була обговорена 28 грудня 1953 року на засіданні тоді найвищого політичного органу республіки – президії ЦК Компартії України. Головним мотивом доцільності утворення Черкаської області було «розукрупнення Київської області, наближення керівництва і обслуговування віддалених районів». Дійсно, Київська область на той час була найбільшою в Україні, займаючи територію в 41 тис. кв. км. Протяжність її з півночі на південь складала 350 км. До її складу входило 53 райони.

Віддаленість південних районів Київської області (Христинівського, Уманського, Звенигородського, Шполянського, Смілянського та інших) від обласного центру по залізниці складала 200–325 км, що значно ускладнювало управління та обслуговування сільського господарства і промисловості цих районів. Тому було вирішено найбільш віддалені 20 південних районів Київщини виділити в окрему область – Черкаську, доповнивши її 6 районами Полтавської, 2 – Кіровоградської і 1 – Вінницької області. На засіданні

¹ Мельниченко В. М. Черкаська область: утворення та етапи розвитку // Черкащина в контексті історії України. Матеріали Сьомої науково-краєзнавчої конференції «Черкащина в контексті історії України», присвяченої 200-річчю від дня народження Т. Г. Шевченка та 60-річчю утворення Черкаської області. Черкаси: «Вертикаль», видавець Кандич С. Г., 2014. Частина 2. С. 3–8.

президії ЦК КПУ зазначалося, що пропонувані райони «за своїми економічними, природними і кліматичними умовами є однорідними, з провідною культурою в сільському господарстві – цукровим буряком і наявністю крупної цукрової промисловості»².

Мета утворення області з часом встигла обрости міфами. Один з них стверджує, що область «зшили», щоб передати туди зі столичної Київської області депресивні райони. Зрозуміло, що така недолуга теза не витримує критики, оскільки нова область від самого початку свого існування (та й сьогодні теж) за багатьма показниками виробництва сільськогосподарської продукції випереджала Київщину.

На основі подання Президії Верховної Ради УРСР 7 січня 1954 року було видано Указ Президії Верховної Ради СРСР «Про утворення у складі Української РСР Черкаської області». До складу Черкаської області включалися 29 районів і 3 міста обласного підпорядкування із вище зазначених областей. Невдовзі, 12 лютого, до складу області з Кіровоградської області було передано Чигиринський район. «Затримка» зумовлювалася тим, що у січні Чигиринщина опинилася в епіцентрі заходів з нагоди 300-річчя так званого «возз'єднання України з Росією», які у той час масштабно відзначалися на всесоюзному рівні.

У складі області тоді було 12 міст, 19 селищ міського типу, а всього 815 населених пунктів, підпорядкованих 453 міським, селищним і сільським радам. Загальна площа області на той час становила 21,1 тис. кв. км. Чисельність населення – 1 млн 497 тис. чоловік, з них переважна більшість проживала в сільській місцевості – 1 млн 236 тис. (82,6 %). Серед населення новоутвореної області українці становили 93,9 %³.

Центром області стали Черкаси, на той час районний центр з населенням близько 50 тис. осіб. На користь Черкас спрацював передусім такий вагомий чинник, як розташування на перетині транзитних залізничної та автомобільних магістралей і важливої дніпровської транспортної артерії. Це в поєднанні з рівнинним рельєфом відкривало перспективи розвитку промисловості й міста взагалі⁴.

У різні роки змінювалася кількість районів, а з 1966 р. і до адміністративно-територіальної реформи 2015–2020 рр. їх незмінно було 20. У 1974 р. в Черкасах введено районний поділ – утворено Соснівський і Придніпровський райони міста. З 1977 р. містом обласного підпорядкування став Канів, а з 1992 р. – Ватутіне (з 2024 р. – Багачеве) і Золотоноша⁵.

У процесі реалізації положень сучасної реформи 2020 року в Черкаській області сформовано 4 райони – Звенигородський, Золотоніський, Уманський і Черкаський. У їхньому складі утворено 66 об'єднаних територіальних громад, до яких увійшли 854 населених пункти⁶.

Відразу після підписання Указу про утворення області розпочалася практична робота з його реалізації. Для вирішення організаційних питань щодо формування апарату управління та налагодження його роботи до Черкас прибула група працівників ЦК КПУ.

А незабаром, 10–11 березня відбулася обласна партійна конференція, на якій першим секретарем обкому партії було обрано 47-річного Б. І. Вольговського, який добре знав сільськогосподарське виробництво, працював на посадах агронома, співробітника науково-дослідного інституту колгоспного будівництва, обласного земельного відділу, першого заступника голови Київського облвиконкому.

² Протокол засідання президії ЦК Компартії України про утворення Черкаської області // Літопис Черкаської області: документи свідчать. 1954–2004. Черкаси, 2004. С. 7–9.

³ Державний архів Черкаської області. ф.Р-4313, оп.1, спр. 110, арк. 18.

⁴ Клименко Т. А. Черкаси – обласний центр новоутвореної області // Черкаси : історія і сучасність: навчальний посібник для закладів загальн. серед. освіти / Департамент освіти Черкаської міської ради, Черкаська обласна організація Національної спілки краєзнавців України; за ред. В. М. Мельниченка. Черкаси : «Вертикаль», видавець Кандич С. Г., 2023. С. 170–178.

⁵ Черкаська область. Адміністративно-територіальний устрій. Черкаси, 1999. 114 с.

⁶ Черкащина // Сайт Черкаської обласної державної адміністрації. Режим доступу: URL: <https://ck-oda.gov.ua/administrativno-terytorialnyj-ustrij/>

На першій сесії обласної ради головою облвиконкому обрано 34-річного І. К. Лу- така – фахівця сільськогосподарської галузі, добре обізнаного з Черкащиною по роботі на посаді керівника Христинів- ського району і завідувача сільгоспвідділу Київського обкому партії. Як і Б. І. Воль- товський – фронтвик⁷.

Утворення Черкаської області відбу- лося в умовах назріваючих у суспільстві радикальних змін, своєрідною точкою відліку яких стала смерть Сталіна. Серед дій, що символізували початок хрущов- ської «відлиги» і процесу лібералізації, важливе значення мало скасування у вересні 1953 р. позасудових органів, роз- почате реформування сільськогосподар- ського виробництва, припинення ідеоло- гічних кампаній проти націоналізму, зростання українського фактора у різних сферах суспільного життя. Імпульсом до поглиблення лібералізації суспільного життя став XX з'їзд КПРС 1956 р., на якому було викрито культ особи Сталіна і пов'язані з ним злочини.

Позитивним змінам у суспільно-полі- тичному житті Черкащини сприяла роз- почата реабілітація жертв сталінських репресій. Зокрема, важливе значення для оздоровлення духовної атмосфери в сере- довищі інтелігенції краю мало повернення після багаторічних ув'язнень і заслань відомих громадських діячів Н. В. Суров- цевої і Г. Ю. Храбана та інших репресо- ваних черкащан. Процес реабілітації три- ває й досі. Станом на 2018 р. у Черкаській області розглянуто понад 12 тис. кри- мінальних справ, за якими реабілітовано 35145 громадян. На жаль, більшість із них – посмертно. Їх імена вміщені у 11 томах багатотомної науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією. Черкаська область»⁸.

Перше десятиріччя молоді області бу- ло визначальним у подальшому її розвитку і становленні не тільки як адміністратив- но-територіальної одиниці, а й еконо- мічного та культурного регіону України. У

ті, ще не далекі в часі від війни і повоєнної відбудови роки, самовідданою працею черкащан закладалися підвалини майбут- ніх здобутків краю. То були роки пошуку і вдалих рішень, досягнень і прорахунків.

Цей період увійшов в історію області як період її динамічного розвитку. У цей час відбулися структурні зміни в економіці – з переважно аграрної вона перетворилася в індустріально-аграрну. Помітні зміни відбулися у соціальній сфері – розши- рювалося житлове будівництво, введено в дію значну кількість закладів освіти, охо- рони здоров'я та побуту.

У 1958 р. Черкаська область «за успіхи, досягнуті в справі збільшення виробницт- ва та заготівель зерна, цукрових буряків, м'яса, молока та інших сільськогосподар- ських продуктів» була відзначена найви- щою на той час державною нагородою – орденем Леніна.

Розгорталася робота з будівництва ліній електропередачі та підстанцій. Вже в 1955 р. загорілися електролампочки у понад 5 тис. сільських оселей, а в травні 1970 року до електромережі було підклю- чено останні будинки сільських жителів.

Болючою проблемою залишалося транс- портне сполучення. У весняне та осінне бездоріжжя з Черкас до Умані та навко- лишніх районів можна було дістатися лише залізницею або гужовим транспортом. Тому одним із пріоритетних завдань стало будівництво автомобільної дороги з твер- дим покриттям Черкаси – Умань, яка мала з'єднати обласний центр з витягнутими зі сходу на захід правобережними районами.

У Черкасах 6 травня 1961 р. вступив в дію новий річковий порт. Обласний центр вже мав повітряне сполучення з Києвом, Сімферополем, Одесою, Москвою, Ленін- градом та іншими містами. Регулярними стали авіарейси до більшості райцентрів, де також були зльотно-посадочні полоси і невеликі аеровокзали. Наприклад, в кінці 1960-х років із Звенигородки здійсню- валися авіарейси до Києва, Хмельниць- кого, Харкова, Полтави, Черкас та Умані.

⁷ Мельниченко В. М. Так починалася наша область // Черкаський край. 2003. 7 лютого.

⁸ Мельниченко В. М. Моя Черкащина (історія рідного краю від найдавніших часів до сучасності): навчально- методичний посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти. Черкаси, «Вертикаль», видавець Кандич С. Г., 2023. С. 280–282..

Наприкінці 1950-х років на Черкащині започатковується нова галузь промисловості – приладобудування. У 1957 р. вступив у дію Уманський завод електровимірювальних приладів «Мегометр». З 1962 р. веде свою історію черкаський завод «Фотоприлад» (нині НВК «Фотоприлад»).

З початку 1960-х років продовжувався стрімкий розвиток хімічної промисловості. На багато років ця галузь стала визначальною для усієї області. У 1970 р. на повну потужність починає працювати Черкаський завод хімічного волокна. Справжнім флагманом «великої хімії» України і Радянського Союзу став Черкаський хімкомбінат – нині ПрАТ «Азот».

У 1960-х роках на Черкащині, як і в довоєнний час, було лише три вищі навчальні заклади – Черкаський та Уманський педінститути і сільськогоспінститут в Умані. Вища ж технічна освіта обмежувалася відкритою в Черкасах у 1960 р. філією (в окремі періоди – факультетом) київських інститутів. У липні 1991 р. на базі філії утворено Черкаський інженерно-технологічний інститут (нині – державний технологічний університет).

Кожного року вводилися нові школи, дитячі дошкільні установи, будинки культури та бібліотеки. У 1966–1985 рр. в області збудовано 330 шкіл, практично була вирішена проблема забезпечення потреб у дошкільних закладах. Серед введених в дію лікувально-оздоровчих об'єктів – санаторії «Світанок», «Мошногір'я» поблизу Черкас, «Родон» – у Звенигородці. Загальна кількість місць в санаторіях, пансіонатах, будинках і базах відпочинку досягла майже 15 тис.⁹. У молодому обласному центрі поживляється культурне життя. У 1955 р. утворюється обласна філармонія. З 1957 р. веде свою біографію Черкаський народний хор, який у максимально стислі строки набув професійності, вражаючи глядачів своїми піснями. У липні хор після чотирьох неповних місяці існування з тріумфом виступав у Москві, спочатку посівши друге

місце серед 143 хорових колективів Радянського Союзу, а потім став лауреатом Всесвітнього фестивалю молоді і студентів.

У 1957–1963 рр. в Черкасах жив і творив відомий український поет і журналіст В. Симоненко. Працював у редакціях газет «Черкаська правда» (1957–1960), «Молодь Черкащини» (1960–1963), власним кореспондентом «Робітничої газети».

Рівно через місяць після утворення області, 7 лютого 1954 р. побачив світ перший номер обласної газети «Черкаська правда» (нині – «Черкаський край»). Головна газета області виходила великим форматом шість раз на тиждень і вже з 1 травня її тираж становив 40 тис. примірників. З лютого 1960 року вийшов перший номер обласної газети «Молодь Черкащини» – органу обкому комсомолу. 31 січня 1954 р. вперше в ефірі прозвучали слова «Говорять Черкаси...», що ознаменувало початок обласного радіомовлення.

Невід'ємною частиною повсякденного життя черкащан були фізкультура і спорт. Великою популярністю користувався футбол – на футбольні матчі збиралося багато глядачів. У 1958 р. черкаський «Колгоспник» дебютував у першості СРСР серед команд майстрів класу «Б» і відтоді черкаська команда під різними назвами представляла Черкащину в чемпіонатах СРСР та України.

Яскравими виступами увійшла в історію черкаського спорту жіноча гандбольна команда «Буревісник» (пізніше – «Освіта») Черкаського педінституту, яка в 1963 р. стала бронзовим призером першості СРСР серед команд класу «А» (вища ліга). Її гравці входили до збірної команди СРСР.

У 1960-х роках черкаські спортсмени заявили про себе і на міжнародній арені. Чемпіоном Олімпійських ігор 1964 р. в Токіо з веслування на каное став черкаський авангардivecь Андрій Хіміч. Чемпіоном Європи 1965 р. став Валерій Дрибас¹⁰.

⁹ Мельниченко В. М. Утворення та розвиток Черкаської області. Край у добу творення незалежної України // Черкаська область: шлях довжиною в 70 років. Історико-документальні нариси до 70-річчя утворення Черкаської області. Черкаси: Вертикаль, видавець Кандич С. Г., 2024. С. 3–11.

¹⁰ Наймолодша в Україні. Черкаській області – 60 років : етапи розвитку, люди і події. Черкаси, 2013. С. 112–114.

З часом на фоні позитивних процесів розвитку все помітнішою ставала неспроможність тодішнього радянського керівництва адекватно реагувати на вимоги часу. Почала загострюватися загальна криза. І все очевиднішою ставала необхідність змін в усіх сферах суспільного життя.

У другій половині 1980-х років на Черкащині, як і в інших регіонах України, суспільно-політичне життя помітно активізується. Своєрідним каталізатором цього процесу стала започаткована «перебудова» з непередбачуваністю її наслідків. Жителі області, як і всієї України, особливо гостро відчували небезпеку залежності від союзного центру. Значною мірою це пов'язувалося з аварією на ЧАЕС, наслідки якої безпосередньо торкнулися районів Черкащини, іншими соціально-економічними негараздами того часу.

Символами «духовного Чорнобиля» для Шевченкового краю стали зрощення, занедбаність історико-культурної спадщини, замовчування трагічних сторінок минулого. Правомірність постановки цих питань на Черкащині тоді була цілком очевидною, оскільки в 1988/1989 навчальному році у найбільшому місті області – Черкасах, з 38 шкіл викладання українською мовою велося лише в чотирьох. А з 38986 учнів міських шкіл навчалися в класах з українською мовою викладання тільки 5753.

В умовах процесу демократизації суспільного життя в області починають виникати історико-краєзнавчі, екологічні, пам'яткоохоронні та інші об'єднання, діяльність яких дедалі більше виходила за межі суто просвітницької і набувала політизованого характеру. Одним з перших таких об'єднань у Черкасах стало товариство «Екологія». Перший екологічний мітинг в обласному центрі відбувся у лютому 1988 р. Регулярними стали акції протесту – мітинги, пікетування підприємств-забруднювачів навколишнього

середовища, виступи проти будівництва Чигиринської АЕС, Канівського промвузла та інших об'єктів, які загрожували не лише екологічній безпеці, а й історико-культурним пам'яткам загальноукраїнського значення.

На цьому ґрунті в 1988–1989 рр. утворилися громадські об'єднання культурологічного спрямування – «Заповіт» у Черкасах, «Берегиня» в Умані, які проводили пошуково-просвітницьку роботу – організовували дослідження маловідомих у той час обставин Голодомору 1932–1933 рр., сталінських репресій, пропагували українську народну творчість. Згодом ці об'єднання помітно політизувалися і почали тісно співпрацювати з осередками політичних партій і рухів, що утворювалися в області – НРУ (Народного руху України), ДемПУ (Демпартії України), УГС (Української гельсінської спілки) та інших¹¹.

Відчутний вплив на формування громадської думки з кінця 1980-х років починають справляти позацензурні газети («самвидав») «Черкаський час», «Сурма» (Черкаси), «Воля» (Золотоноша), «Клич Наддніпрянщини», «Канівський вісник» (Канів), «Червона калина» (Умань), «Гомін» (Городище), «Дзвін» (Монастирище), на сторінках яких критикувалися дії влади, гостро і вимогливо ставилися питання національно-культурного відродження, надання незалежності Україні. Значне місце займала інформація про заходи громадських та політичних осередків, пропагувалися їхні програми¹².

Проголошення 24 серпня 1991 р. незалежності України ознаменувало рішучий поворот в історії українського народу, який обрав шлях створення і розвитку своєї власної держави. Черкащина дала Україні борців за незалежність В'ячеслава Чорновола, Станіслава Губара, Михайла Сироту та багато інших наших земляків. В історії Черкащини, як і всієї України, розпочався абсолютно новий період і постали якісно

¹¹ Мельниченко В. М. Утворення та розвиток Черкаської області. Край у добу творення незалежної України // Черкаська область: шлях довжиною в 70 років. Історико-документальні нариси до 70-річчя утворення Черкаської області. Черкаси: Вертикаль, видавець Кандич С. Г., 2024. С. 3–11.

¹² Мельниченко В. М. Історія преси Черкащини (XX – початок XXI ст.). – Черкаси: «Вертикаль», видавець Кандич С. Г., 2020. С. 160–170.

нові завдання, реалізація яких мала відбуватися у новій, незалежній державі.

Шлях довжиною в 70 років для області був непростим, особливо у перші роки становлення, коли здійснювалися масштабні програми перетворень – вводилися в дію промислові підприємства, транспортні комунікації, зростали обсяги сільськогосподарського виробництва, розвивалася соціально-культурна сфера. Ті, ще близькі у часі від повоєнної розрухи, роки утвердження Черкаської області були позначені напруженим ритмом мирної праці, прагненням людей мати краще життя і впевненість у майбутньому.

Незважаючи на усі вади командно-адміністративної системи, упущення і прорахунки, область розвивалася. Відбулися структурні зміни в економіці – з переважно аграрної область перетворилася в індустріально-аграрну. З'явилися і набули розвитку нові галузі – хімічна промисловість, наукоємні та інші виробництва, зміцнилася енергетична база господарства. Помітні зміни відбувалися у соціальній сфері – розширювалося житлове будівництво, вводилися в дію заклади освіти, охорони здоров'я та побуту.

У роки незалежності України на Черкащині набули незворотного характеру процеси формування національної свідомості та оновлення духовного життя. Зусилля спрямовувалися на утвердження нових, заснованих на економічному інтересі і діловій ініціативі форм господарювання, розширення зовнішньоекономічних зв'язків. На практиці реалізовувалися програми економічних реформ, спрямованих на оновлення і модернізацію виробництва, вирішення соціальних проблем та розвиток духовної сфери життя.

Будуючи нову Україну і виступаючи проти корупції та на підтримку євроінтеграції, Черкащина пройшла дві Революції – Помаранчеву і Гідності. 22 січня

2014 р. під час невщухаючих протистоянь і сутичок у столиці з'явилися перші загиблі. Кульмінаційним етапом революції стали події у Києві 18–20 лютого, під час яких загинуло більше сотні протестувальників і кілька тисяч було травмовано. Серед полеглої Небесної Сотні – шестеро черкащан: Юрій Пасхалін, Віктор Чернець, Максим Горошишин, Юрій Парашук, Андрій Саєнко, Віталій Смоленський. Усі вони посмертно удостоєні звання Героя України.

Мирне життя нашого краю, як і всіх українців, було перерване віроломною збройною агресією Росії проти України, що почалася о 3 год. 40 хв. 24 лютого 2022 року. Війна безпосередньо торкнулася Черкащини та корінним чином змінила життя краю.

Героїчну сторінку в історію краю вписують наші земляки – учасники російсько-української війни. Навічно залишаться в пам'яті черкащани, що загинули в боях за свободу і незалежність України. Проявом патріотичних і громадянських якостей черкащан стала їх активна участь у допомозі Збройним Силам України, підрозділам територіальної оборони та людям, які постраждали від агресії. Наші земляки Андрій Кизило, Ігор Момот, Михайло Куратченко, Віталій Кучерявий, Юрій Михайлюк, Віталій Онопрієнко, Євген Лисенко, Ростислав Лазаренко, Михайло Чабаненко, Сергій Яременко удостоєні високого звання Героя України, захищаючи суверенітет і територіальну цілісність держави¹³.

Сьогодні усі сфери життя Черкащини, незважаючи на складні умови воєнного часу, функціонують ритмічно. Черкащани живуть і працюють з непохитною вірою в перемогу над ворогом і роблять для цього усе можливе.

¹³ Мельниченко В. М. Моя Черкащина (історія рідного краю від найдавніших часів до сучасності): навчально-методичний посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти. Черкаси, «Вертикаль», видавець Кандич С. Г., 2023. С. 341.

References

1. Mel'nychenko V. (2024). *Utvorennya ta rozvytok Cherkas'koyi oblasti. Kray u dobu tvorennya nezalezhnoyi Ukrainy. Cherkas'ka oblast': shlyakh dovzhynoyu v 70 rokiu. Istoryko-dokumental'ni narysy do 70-richchya utvorennya Cherkas'koyi oblasti*. Cherkasy: Vertykal', vydavets' Kandych S. H. [in Ukrainian].
2. Mel'nychenko V. (2020). *Istoriya presy Cherkashchyny (KHKH – pochatok KHKHI st.)*. Cherkasy: «Vertykal'», vydavets' Kandych S.H. [in Ukrainian].
3. Mel'nychenko V. (2023). *Moya Cherkashchyna (istoriya ridnoho krayu vid naydavnishykh chasiv do suchasnosti): navchal'no-metodychnyy posibnyk dlya vchyteliv zakladiv zahal'noyi seredn'oyi osvity*. Cherkasy, «Vertykal'», vydavets' Kandych S. H. [in Ukrainian].
4. Mel'nychenko V. (Ed) (2023). *Cherkasy : istoriya i suchasnist' : navchal'nyy posibnyk dlya zakladiv zahal'n. sered. osvity*. Cherkasy : «Vertykal'», vydavets' Kandych S. H. [in Ukrainian].
5. Mel'nychenko V. (Ed) (2013). *Naymolodsha v Ukraini. Cherkas'kiy oblasti – 60 rokiu: etapy rozvytku, lyudy i podiyyi*. Cherkasy. [in Ukrainian].

DOI: 10.15407/kraieznnavstvo2024.02.036

УДК 908-051(477.46):355.4(470:477) «2022/2023»(045)

Григорій Голиш (м. Черкаси)

кандидат історичних наук, доцент,

директор наукової бібліотеки імені Михайла Максимовича

Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

E-mail: golgri@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5203-0859>

Лариса Лисиця (м. Черкаси)

кандидатка історичних наук, доцентка

Черкаського національного університету

імені Богдана Хмельницького

E-mail: lorlus@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9915-6325>

Творчий доробок краєзнавців Черкащини в умовах повномасштабної агресії Російської Федерації проти України (2022–2023 рр.)

Метою статті, що має виразну актуальність, є аналіз творчого доробку краєзнавців Черкащини в перші два роки повномасштабної агресії путінської Росії проти України. **Наукова новизна.** Оригінальність дослідження полягає насамперед у відсутності публікацій на цю тему у сьогodenних наукових студіях. Текстуальному аналізу піддано найбільш вагомні краєзнавчі праці, які побачили світ у вказаний період як окремі різножанрові й політематичні видання. **Методологія дослідження** базується на принципах історизму та багатофакторності. Для реалізації дослідницьких завдань використано полідисциплінарні, компаративістські, мікрорівневі, ретроспективні підходи й застосовано методи опису, контент-аналізу, синтезу, узагальнень. **Висновки.** З'ясовано